

Program doprovodné vědecké konference
k výstavě „Technika v diktaturách“

Diktatura v technice

osobnosti a instituce v kontextu hospodářského a společenského vývoje v Československu let 1939-1989

13. listopadu 2019
od 9:30 do 16:00

Národní technické muzeum, Kostelní 42, Praha 7, www.ntm.cz

Harmonogram konference:

9:30 – 9:45	<i>Prezence účastníků</i>
9:45 – 10:00	Přivítání účastníků konference generálním ředitelem Národního technického muzea Mgr. Karlem Ksandrem
10:00 – 10:35	<i>Úvodní přednáška</i> Prof. PhDr. Jiří Pokorný, CSc. (Všeodborový archiv ČMKOS / Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy) Školy práce Příspěvek nabídne přehled o vývoji škol práce v českém a německém prostředí, konkrétně se zaměří na vznik organizace DINTA (<i>Deutscher Institut für technische Arbeitsschulung</i> , od 1925), její vývoj za nacionálního socialismu a formy odborného školení zaměstnanců v rámci Německé fronty práce (<i>Deutsche Arbeitsfront</i>). Dále se pokusí nastínit vznik Škol práce za protektorátu a další osudy instituce do počátku 50. let. Vedle šíření určitých technických znalostí a jejich praktického užívání, vedoucího až k podávání různých zlepšovacích návrhů, jim šlo hlavně o zvyšování výkonnosti práce. Nesmí se opomenout ale ani obecné ideologické působení na dělnictvo, na snahu podřizovat jejich postoje potřebám podniků, případně jiných, stranických a státních autorit.
10:35 – 10:50	<i>Přestávka na kávu</i>

10:50 – 11:10	<p>Michal Plavec (Národní technické muzeum)</p> <p><i>Letecký průmysl v protektorátu 1939-1945</i></p> <p>Za okupace Čech a Moravy došlo k výraznému rozšíření leteckého průmyslu. Kromě tradičních výrobců jako Letov, Avia a Aero nebo výrobce letadlových motorů Walter Jinonice se výroba letadel a letadlových motorů rozvíjela i v dalších firmách. Jen v protektorátu byly vybudovány například továrny na letadlové motory Flugmotorwerke Ostmark v Líšni nebo Klockner Flugmotorbau v Kuřimi. Spojenecké nálety přinutily převést a rozmělnit výrobu letadel a letadlových motorů na více míst, zvláště pod zem. Například v železničním tunelu u Tišnova se montovala stíhací letadla Messerschmitt Bf 109 v továrně s krycím jménem Diana. V lednu 1945 tak pracovalo v leteckém průmyslu v protektorátu 120 399 osob.</p>
11:10 – 11:30	<p>Mgr. Pavel Kovařík (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy)</p> <p><i>Kronikáři ve službě: Železniční pamětní knihy českého pohraničí v rozporech poválečného období</i></p> <p>Po druhé světové válce se ČSD rozhodlo navázat na praxi vedení železničních kronik. I v drážních stanicích tak mělo být pečováno o historickou paměť. Pohraniční periferie toho času prošly nejen administrativní a etnickou, ale i zásadní dopravně-technickou změnou. Nabízený příspěvek se zabývá obrazem rodící-se diktatury v očích železničářů i ve světle jejich každodenní provozní práce. Pisatelé těchto záznamů sice často pozitivně prezentovali projekt vznikající lidové demokracie i pozdější cesty ke stalinismu, zároveň však byli nuceni v totožném textu reflektovat všeobecně neutěšený stav pohraničních železničních technologií, kapacitního výkonu a často i úplného ukončení provozu.</p>
11:30– 11:50	<p>Mgr. Jan Host'ák (Národní technické muzeum)</p> <p><i>Jste sledován!</i></p> <p>Příspěvek se bude zabývat vznikem politické policie specializované na sledování osob StB po únoru roku 1948 a speciální techniky, kterou StB při sledování využívala. Představí několik zástupců ze sbírek Národního technického muzea a Muzea policie ČR. Opomenuta nezůstane ani metodika sledování osob, či nástin konkrétních případů.</p>
11:50 – 12:00	<i>Otázky a diskuze</i>
12:00 – 13:00	<i>Přestávka na oběd</i>
13:00 – 13:20	<p>Mgr. Tomáš Konečný (Národní technické muzeum / Filozofická fakulta Univerzity Karlovy)</p> <p><i>Mezi budováním nového města a oživením starého: poválečný památkový urbanismus ve srovnávací perspektivě</i></p> <p>Poválečná destrukce městských celků nejen představovala výrazný symbol, ale též poutala zájem architektů, urbanistů a památkářů. Zhruba dvě desetiletí od konce války jsou dobou diskuzí a experimentů týkajících se památkové ochrany měst. Příspěvek se pokusí přiblížit vybrané příklady přístupů k památkové ochraně a obnově historických městských jader ve východním a západním bloku, přičemž sledována bude nejen linie odvržení meziválečné urbanistické praxe, ale též podobnosti, které se v přístupech jednotlivých zemí vyskytovaly.</p>

13:20 – 13:40	<p>Mgr. Bohuslav Rejzl (Muzeum hlavního města Prahy / Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy)</p> <p><i>K promítání filmů a nahrávání desek v budově Arcibiskupského semináře v Dejvicích po roce 1958</i></p> <p>Příspěvek představí okolnosti budování sídla komunistického časopisu Otázky míru a socialismu v Arcibiskupském semináři v Dejvicích. K převzetí bohosloveckého objektu došlo v roce 1958, kdy se seminář začal postupně proměňovat v multifunkční administrativní centrálu mezinárodního komunistického periodika. Pracovním, ale i rekreačním potřebám personálně přebujelého vydavatelství podlehla velká část původních prostor dejvického semináře a přidruženého kostela sv. Vojtěcha. Příspěvek se v této souvislosti zaměřením na roli technického zázemí při postupné transformaci budovy, ať již šlo o promítací techniku v nově vybudovaném filmovém klubu v prostorách kostela sv. Vojtěcha, nebo uvedení do provozu nahrávacího studia Supraphon v témže seminárním traktu.</p>
13:40 – 13:50	<i>Organizační přestávka</i>
13:50 – 14:10	<p>Mgr. Helena Durnová, Ph.D. (Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně)</p> <p><i>Jeden pro všechny, všichni pro jednoho: počátky československé komunity "počítačnicků"</i></p> <p>Když se na konci 60. let 20. století Československo připojilo k projektu Jednotného systému elektronických počítačů, vzepřeli se zainteresovaní inženýři diktátu a do vyvíjeného modelu prosadili prvky, o jejichž přínosu pro fungování počítače byli přesvědčeni. Jejich postoj lze vnímat jako důsledek pečlivého budování týmu "počítačnicků" nestorem československé výpočetní techniky Antonínem Svobodou od prvních poválečných let. Československo se sice světovou velmocí v oblasti počítačů nestalo, avšak hrdost konstruktéři prvních československých počítačů předali i dalším generacím. V příspěvku poukážeme na zdánlivě banální momenty, které měly pro soudržnost komunity zásadní význam.</p>
14:10 – 14:30	<p>Mgr. Martin Tharp (Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy)</p> <p><i>"Moderní člověk píše na stroji": Psací stroj jako činitel v totalitní modernitě</i></p> <p>Příspěvek se zabývá rolí technologického artefaktu – psacího stroje – jako autonomní činitel (ve smyslu "actor-network theory" B. Latoura) v historických zkušenostech totalitní moci a její stop v české společnosti. Zkoumá přitom vysoce nejednoznačný odkaz psacího stroje i strojopisného dokumentu: jednak v rozsudcích a policejních složkách totalitního státu, jednak v dodnes inspirujícím rozmachu tvorby samizdatu. Snaží se zároveň nakreslit schému pro srozumění souběžnou změnu analogických technologií na digitální a možné závěry pro (nelegitimní) politickou moci do budoucna.</p>
14:30 – 14:45	<i>Přestávka na kávu</i>
14:45 – 15:05	<p>Ing. Arch. Eliška Pomyjová (Fakulta architektury Českého vysokého učení technického)</p> <p><i>Sídliště: jaké jsou vyhlídky centrálně plánovaných urbanistických celků?</i></p> <p>Panelová sídliště jako nejvýznamnější příklad "diktatury ve stavitelství". Centrální „prosazování“ modernistických principů jako jediného možného řešení na neutěšené bytové podmínky. Úvahy nad tím, proč není panelák jako panelák, zda ovlivňuje prostředí obyvatele nebo naopak a jak se</p>

	s betonovým dědictvím, které se od klasického města diametrálně liší, vyrovnat s v příspěvku propojí s praktickou zkušeností ze sídliště Ďáblice.
15:05 – 15:25	<p>Ing. Martin Přibil (Národní technické muzeum)</p> <p><i>Ondřej Stavinoha / František Polák: Odstřelení pomníku Klementa Gottwalda v roce 1978 v Příbrami</i></p> <p>Krátce po půlnoci 24. srpna 1978 otrásl příbramským náměstím Velké říjnové socialistické revoluce mohutný výbuch. Co se stalo? To dva horníci Uranových dolů Příbram odstřelili sochu Klementa Gottwalda na protest proti sovětské okupaci Československa 21. srpna 1968. Horníci Ondřej Stavinoha a František Polák použili k odstřelení pomníku 1,2 kilogramu trhaviny Permonex V19 a rozbušku typu DeP časového stupně 12 se zpožděním 6 sekund. Zatímco horník František Polák hlídal, Ondřej Stavinoha umístil k nohám bronzové sochy Klementa Gottwalda trhavinu s rozbuškou, tu odpálil plochou baterií a rychle utekl. Socha Klementa Gottwalda byla dílem významného oficiálního sochaře československé republiky Břetislava Bendy. Výbuch soše utrhnul jednu nohu a poválil ji do záhonu květin. Vedle toho tlaková vlna rozbila řadu výloh a oken. Horníci Ondřej Stavinoha a František Polák byly dopadeni, Ondřej Stavinoha byl odsouzen k trestu 9 let ve třetí nápravně výchovné skupině, František Polák k trestu 7 let.</p>
15:25 – 15:40	<p>Mgr. Michal Vaníček (Vysoká škola uměleckoprůmyslová)</p> <p><i>Between the Fashion Lines: československá móda a odívání v letech 1946-1959</i></p> <p>Na základě analýzy tisku nabídne příspěvek sondu do vývoje čs. módy v letech 1946 až 1959. Nepůjde však pouze o morfologický rozbor na základě vizuálního obsahu daných periodik. Zkoumán bude také mnohdy paradoxní vztah textového obsahu a vzorového fotografického či kresebného materiálu a jeho kořeny ve vztahu k obecné teorii módy jakožto transdisciplinárního fenoménu. Speciální pozornost bude věnována také nově ustanoveným módním institucím a jejich mezinárodnímu přesahu, a to jak v rámci výměny v bývalém Východním bloku, tak přímé či nepřímé konfrontaci se Západem.</p>
15:45 – 16:00	<i>Zakončení konference</i>
16:00 – 18:00	<i>Individuální prohlídka expozic Národního technického muzea</i>